

КОРОТКИЙ ВИКЛАД ДОСЛІДЖЕННЯ

УКРАЇНКИ В ЄС: ГОЛОСИ, МЕРЕЖІ ТА МАЙБУТНЄ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

*«Я б не хотіла, щоб казали: жінки виїхали - це втрата.
Я б хотіла, щоб казали: жінка в Європі - це голос України».
- жінка з Харківщини, нині проживає в Німеччині*

Підготовано: Open Space Works
Травень – червень 2026

ПОДЯКИ

Це дослідження стало можливим завдяки українкам із 23 країн Європейського Союзу, які поділилися досвідом громадської активності, професійної залученості, інтеграції, повернення та підтримання зв'язку з Україною. Висловлюємо особливу вдячність учасницям опитування, фокус-груп, інтерв'ю та валідаційних обговорень за відкритість, довіру й готовність говорити не лише про досягнення, а й про втому, бар'єри та складні вибори.

Дослідницька команда:

- **Наталія Гарасівка** – співавторка дослідження, збір і аналіз даних.
- **Мар'яна Завійська** – співавторка дослідження, контроль якості.
- **Світлана Зуєва** – фахівчиня зі збору даних.
- **Софія Розуменко** – адміністративна підтримка.

Особлива подяка представницям Українського жіночого фонду **Наталії Карбовській** та **Мілені Горячковській**, які ініціювали дослідження та підтримували розробку методології, залучення учасниць і валідацію результатів.

Верстка звіту: **Юлія Пущенко**

Повна версія дослідження доступна за посиланням:

<https://openspace.works/ukrainian-women-abroad-1>

або QR-кодом

Дослідження було підготовано Open Space Works та Українським жіночим фондом за підтримки Офісу Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, а також Урядової уповноваженої з гендерної політики.

КОНТЕКСТ

Майже 2 мільйони дорослих українок перебувають під тимчасовим захистом ЄС, більшість — досвідчені фахівчині 35–64 років з багаторічним професійним досвідом¹. Частка тих, хто планує повернутися, впала з 74% наприкінці 2022-го – до 43% у грудні 2024-го². На початку 2026 року майже половина вже оформлювала альтернативний легальний статус за кордоном, не чекаючи продовження терміну дії правил тимчасового захисту³. Мільйони українок та українців залишатимуться в ЄС ще роками, тож вікно можливостей для збереження їхнього зв'язку з Україною звучується — залучати українок за кордоном потрібно вже зараз.

Це дослідження свідомо виходить за межі намірів щодо повернення. Його мета — скласти карту того, що переміщені українки вже роблять зараз, і зрозуміти, які умови розкрили б ще більший потенціал їхньої громадянської участі та економічного внеску у підтримку відновлення України. Розрив між тим, що жінки вже роблять, і тим, що дозволяють їм робити наявні умови, — це насамперед недолік інституційного дизайну, а не брак особистої мотивації. Тому рекомендації цього звіту адресовані інституціям, а не жінкам.

МЕТОДОЛОГІЯ

Дослідження поєднало кількісний і якісний підходи; дані збирали у травні–червні 2026 року.

Кількісний блок: онлайн-опитування, поширене методом «снігової кулі» через мережі Українського жіночого фонду, Open Space Works, соціальні мережі та діаспорні організації — 327 респонденток із 23 держав-членів ЄС (29 запитань: одиничний і множинний вибір, шкали оцінювання).

Якісний блок: 4 фокус-групи та 11 інтерв'ю з ключовими інформантками (близько 35 учасниць із понад 10 країн ЄС) — жінки, які працюють дистанційно, залучені до адвокації, студентки та випускниці, а також ті, хто повернувся в Україну. Проведено також два валідаційні воркшопи за участю громадянського суспільства, уряду та міжнародних організацій.

Обмеження вибірки: вибірка не є статистично репрезентативною. Метод «снігової кулі» систематично охоплює жінок, уже пов'язаних із діаспорними мережами, тож реальна частка жінок поза ними, ймовірно, вища. Результати варто читати як орієнтовні тенденції, а не точні оцінки.

¹ European Commission, Eurostat (2026), «4.37 Million under Temporary Protection in April 2026,» Eurostat News, 10 червня, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20260610-1>.

² Іпполітова І. та ін. (2026), «Українські біженці після чотирьох років за кордоном. П'ята хвиля дослідження» Centre for Economic Strategy, <https://ces.org.ua/en/ukrainian-refugees-fifth-wave/>.

³ там само

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

1. Зв'язок з Україною за кордоном не заважає поверненню, а готує до нього.

Дані валідаційного воркшопу та наявних лонгітюдних досліджень підтверджують: політики, які підтримують структурований зв'язок з-за кордону, не зменшують намірів щодо повернення, а підтримують їх. Жінки, які підтримують професійні зв'язки, громадянські мережі та інституційні стосунки з Україною, перебуваючи за кордоном, краще підготовлені до повернення, коли дозволять умови, бо вони зберегли соціальний капітал, професійну впізнаваність і практичне знання України, яке зникло б за повного розриву. Кожна інвестиція в дистанційну зайнятість, адвокаційну інфраструктуру діаспори та культурну залученість водночас є інвестицією в готовність до повернення.

2. Жінки активно долучаються до громадського життя, але тримаються переважно на власному ентузіазмі.

Найпоширеніші форми внеску — фандрейзинг, неформальна адвокація, культурна дипломатія та повсякденне пояснення України аудиторіям країни перебування. Ці активності потребують часу, емоційної праці й соціального капіталу, але зазвичай отримують мало або жодної інституційної підтримки. Наявна інфраструктура часто неформальна і гнучка, але тримається переважно на неоплачуваній праці й особистій мотивації. Перехід від інституційної залученості до фандрейзингу як «запасного варіанту» — це не лише питання наявного часу й енергії, а й того, наскільки жінки вважають себе професійно спроможними після років невидимої з погляду навичок роботи на ринках праці країн перебування. Відновлення цієї впевненості — структурне завдання, а не лише мотиваційне.

3. Дезінформація формує середовище участі.

Понад половина респонденток (52%) стикалися з негативними чи маніпулятивними наративами про Україну. Найпоширеніші твердження: «українці зловживають соціальною допомогою», «допомога Україні надто дорого коштує», «Україна надто корумпована».

Ці наративи діють у двох напрямках. По-перше, зовнішні наративи, спрямовані на суспільство країни перебування. По друге, стигматизація самих жінок, які виїхали, як «зрадниць». Другий рівень підриває впевненість жінок у власному моральному праві говорити від імені України чи брати участь у її відбудові.

4. Економічна залученість реальна, але структурно підірвана

47% респонденток підтримують якийсь професійний чи трудовий зв'язок з Україною. Найпоширеніші форми — дистанційна робота на українські компанії та співпраця з українськими організаціями.

Готовність до дистанційної залученості й готовність до фізичного повернення визначають різні чинники. Для залученості головний чинник — рівень доходу. Для повернення головний чинник — безпекова ситуація. 76% опитаних жінок вважають для себе найбільш реалістичним сценарієм проживання за кордоном із підтриманням професійних зв'язків з Україною. Це найчастіше обраний сценарій. Повне повернення реалістичне лише для 35–46% залежно від умов.

5. Найбільше жінкам бракує не мотивації, а інформації, куди звернутися.

Як у громадянській, так і в економічній залученості найчастіше згадувана потреба в підтримці — це доступна й надійна інформація про можливості та точки входу. Респонденткам потрібно знати, де працювати, куди робити внесок, як отримати доступ до фінансування, як підвищити кваліфікацію, як залишатися пов'язаними з українськими інституціями і які реалістичні варіанти існують, якщо вони вирішать повернутися. Це порівняно недорога проблема для розв'язання, але її вплив потенційно високий, бо інформаційні прогалини наразі блокують і дистанційну залученість, і усвідомлене планування повернення.

6. І виїзд, і повернення однаково стирають професійну історію людини.

Втрата професійної впізнаваності виникає і коли жінки виїжджають з України, і знову — коли намагаються повернутися. Кваліфікації, досвід роботи, мови й експертиза, накопичені через кордони, не завжди послідовно зберігаються чи визнаються. Тому основна проблема — не лише повернення, а відсутність системи, яка переносить професійну історію людини через переміщення, проживання за кордоном і можливу реінтеграцію в Україні.

7. Ці труднощі даються жінкам важче, ніж чоловікам.

Професійне стирання, задокументоване в цьому дослідженні — невизнані кваліфікації, знецінені навички, невинагороджена громадянська праця, — діє суворіше щодо жінок, ніж щодо чоловіків у порівнянних ситуаціях: у переміщених українських спільнотах жінки заробляють менше за чоловіків, частіше потрапляють на часткову зайнятість і несуть більшу частку обов'язків із догляду, що обмежують години, доступні як для оплачуваної роботи, так і для громадянської залученості. Тому політики, розроблені у відповідь на це дослідження, мають виходити за межі усунення універсальних бар'єрів і враховувати конкретні задокументовані способи, якими ці бар'єри важчі саме для жінок.

8. Посольствам довіряють, але поки не звертаються по щоденну підтримку.

Вони посідають найнижче місце серед каналів підтримки не тому, що респонденти вважають їх нелегітимними, а тому, що їх ще не сприймають як доступні, чуйні точки контакту для того виду повсякденної підтримки, яка потрібна жінкам. Водночас Unity Hubs, Diaspora Alliance та мережа Unity Network, що формується, створюють можливість переосмислити роль посольств і консульств як інституційних опор, що діють через довірені організації громадянського суспільства, ініціативи спільнот та спеціалізовані шляхи скерування.

9. Держава вже зробила перший крок, але на місцях це поки не завжди відчутно.

Запуск Diaspora Alliance, Unity Hubs та інших ініціатив показує, що Україна починає будувати інфраструктуру залученості для українців за кордоном. Однак цей сигнал ще не послідовно перетворився на практичні механізми, які жінки й організації можуть використовувати у своїй повсякденній роботі: доступ до першого гранту, пояснення шляхів дистанційної зайнятості, податкові консультації, професійні програми повернення, підтримка українських організацій за кордоном чи чіткі протоколи консульського скерування в чутливих випадках.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для органів державної влади

- **Розробити рамкову політику щодо українців за кордоном з окремим фокусом на жінках і на інфраструктурі реінтеграції.** Замість трактування перебування за кордоном як поступової втрати зв'язку, Україні варто визнати постійний внесок ззовні країни — через перевірені інформаційні канали, визнання залученості та механізми підтримання зв'язків. За принципом «нічого для нас без нас» ті, кого стосується політика, мають брати участь у її розробці. Паралельно варто надати чіткі рекомендації щодо побудови інфраструктури реінтеграції на місцях — із залученням бізнес-асоціацій, громадських організацій, освітніх закладів, муніципальних структур та місцевих медіа.
- **Надати чіткі, чутливі до контексту країни рекомендації щодо податкового резидентства, подвійного оподаткування, соціальних внесків і дистанційної роботи з-за кордону.** Наявні угоди про уникнення подвійного оподаткування не усувають практичної невизначеності, з якою стикаються жінки, що поєднують дохід в Україні та в країні перебування. Потрібні чіткі рекомендації, модельні сценарії та міждержавні роз'яснення, щоб зробити дистанційну економічну взаємодію з Україною юридично безпечнішою.
- **Визнавати професійний досвід, здобутий за кордоном, і будувати шляхи продовження в програмах повернення.** Потрібні інструменти проти професійного «випадіння з фаху»: цифрові профілі досвіду, визнання дистанційної роботи, стипендії на повернення, стажування, галузеві бази фахівців і роботодавців, спрощена нострифікація дипломів. Самі структуровані програми повернення фахівців втрачають цінність, якщо в учасниць немає подальшого шляху після завершення стажування, — тому вони мають включати мережі випускниць, реєстри консультанток і подальші стипендії, що дозволяють залишатися пов'язаними.
- **Зміцнювати інституційну інфраструктуру за кордоном: розширювати функції Unity Hubs і партнерство з наявними діаспорними організаціями.** Освітні, культурні, професійні та громадські функції хабів слід використовувати для підтримки українських громадянських ініціатив, а не лише для супроводу повернення. Водночас українські діаспорні організації, засновані до 2022 року, мають усталену довіру в громадянському суспільстві країни перебування — з ними варто будувати партнерство як з довіреними посередниками, не розглядаючи їх як застарілі й не будуючи паралельні структури з нуля.

Для міжнародних організацій і донорів

- **Визнати тих, хто повернувся або планує повернутися, окремою перехідною групою і фінансувати лонгitudні дослідження їхніх життєвих траєкторій.** Повернення не слід трактувати як єдину адміністративну подію, що завершує процес переміщення. Ті, хто повернувся, можуть стикатися зі специфічними ризиками — професійною реінтеграцією, житлом, адаптацією дітей, інституційним опором та соціальною ізоляцією. Донорам варто підтримувати дослідження того, що відбувається після повернення з часом, бо статистики на певний момент недостатньо, щоб оцінити, чи є повернення сталим.
- **Створити інструменти першого гранту й орієнтуватися на нові, низові організації.** Українські організації, засновані за кордоном після 2022 року, не підпадають під українські грантові програми, бо фізично не базуються в Україні, і не мають місцевої історії фінансування, щоб отримати гранти країни перебування. Наявні донорські програми часто зорієнтовані на великі й усталені організації, залишаючи менші й новіші ініціативи без доступу до фінансування, хоча саме вони нерідко найкраще відчують потреби своїх спільнот. Спеціальні програми першого гранту й спрощені невеликі гранти закрили б цей розрив.
- **Фінансувати адвокаційну діяльність нарівні із сервісною.** Донори переважно готові фінансувати надання послуг, тоді як адвокаційна робота, яка часто впливає на політику й системні зміни, залишається недофінансованою. Цей дисбаланс варто цілеспрямовано виправляти.
- **Інвестувати в спільну інформаційну інфраструктуру та підтримувати горизонтальні мережі.** Перевірені, регулярно оновлювані бази вакансій, грантів, житла й освіти слід розглядати як базову інфраструктуру, а не додатковий проєкт. Водночас найдовірєнішу підтримку зараз надають мережі рівних між собою людей, а не централізовані організації — донори мають фінансувати їхню роботу напряду, не вимагаючи формалізації в єдину організацію.
- **Підтримувати психологічну стійкість жінок і подбати, щоб програми повернення не виглядали несправедливими для тих, хто лишився.** Жінки, які займаються адвокацією, фандрейзингом і культурною дипломатією, несуть значний емоційний тягар — психологічну підтримку, супервізію та протоколи безпеки варто розглядати як частину інфраструктури, а не опційне доповнення. Водночас будь-яка стипендія чи підтримка реінтеграції для тих, хто повернувся, має мати чітке публічне обґрунтування, щоб не створювати враження, ніби тих, хто лишився в Україні, не помічають.

- **Розглядати обмін перевіреною інформацією як базову послугу.**

Оскільки респондентки послідовно називають брак інформації своєю основною незадоволеною потребою, ОГС і діаспорні мережі мають розглядати картографування можливостей, перевірене скерування та практичні поради як центральні види діяльності, а не побічний продукт іншої роботи.

- **Розвивати горизонтальну координацію між країнами та менторство між жіночими організаціями.** Рівноправним мережам довіряють більше, ніж одній організації, яка представляє всю діаспору, тож варто й надалі будувати міжкраїнні стосунки та спільні інструменти, зберігаючи автономію кожної організації. Досвідченіші українські жіночі організації могли б супроводжувати новіші закордонні ініціативи через стажування, спільні візити й проекти — адже зараз такі організації часто діють ізольовано одна від одної.

- **Працювати з Unity Hubs як із практичними платформами.** Там, де Unity Hubs існують або плануються, українські організації мають бути залучені до формування їхніх функцій, пропонування активностей та визначення потреб спільноти. Це допоможе хабам стати корисним інструментом сталого зв'язку, а не лише видимою інфраструктурою.

- **Формувати медіасередовище, яке визнає внесок жінок за кордоном, і балансувати наратив про успіх більш різноманітними історіями.** Українські онлайн-медіа часто сприймаються переміщеними жінками як вороже налаштовані чи присоромлювальні — щодо тих, хто виїхав, і щодо тих, хто розглядає повернення. Водночас медійна картина, що презентує лише історії успіху, спотворює реальний досвід переміщення: вимушена еміграція означає вимушену інтеграцію, і успіх часто є формою адаптації, а не вільним вибором. Організаціям і медіа варто доповнювати наратив успіху історіями про труднощі, сумніви та повернення.

Український жіночий фонд (УЖФ) — благодійний фонд, що підтримує розвиток жіночих громадських організацій та феміністичного руху в Україні задля розширення прав жінок і наближення гендерної рівності. Частиною роботи УЖФ є формування попиту на гендерну аналітику як основи для формування ефективних політик – зокрема у сфері відновлення, європейської інтеграції, порядку денного «Жінки, мир, безпека»

Open Space Works — це надійний партнер для міжнародних організацій, які займаються відновленням України. Ми допомагаємо поєднати гуманітарну допомогу з проектами довгострокового розвитку. Для цього ми глибоко вивчаємо ситуацію через дослідження, організовуємо діалоги між ключовими сторонами та посилюємо місцеві організації. Це допомагає створювати такі програми гуманітарного реагування та розвитку, які є життєздатними і спираються на потреби самих громад. Наш понад 16-річний досвід роботи в Україні гарантує, що ваші рішення будуть обґрунтованими та справді корисними для людей.

